

VAN DE REDACTIE

De publicatie van een nummer van de BEG-CHTP is telkens weer een moment van voldoening voor de redactie. Het is de voltooiing van een lang proces, zowel wat betreft het redactionele werk als wat betreft de zoektocht naar originele illustraties; kortom, de taak van een hele equipe. Een nieuw BEG-nummer is ook telkens weer een geschikt moment om in contact te treden met de lezers. Naar goede gewoonte krijgt recent en lopend onderzoek in dit nummer zijn weerklank.

Vincent Scheltiens onderzoekt de buitengewone levensloop van de War Van Overstraeten, een Vlaamse animistische schilder die in mei 1941 in Berlijn exposeerde, na voorheen stichter van de Kommunistische Partij van België te zijn geweest. Bij een dergelijke buitengewone levensloop dringt zich de vraag op naar het engagement. Is hier sprake van een uitzondering, of is deze casus representatief voor een bepaalde generatie die het moeilijk had om haar plaats te vinden in een drastisch veranderende leefwereld? Zonder twijfel kunnen we hier spreken van een generatie middenin een stroomversnelling, beginnende vanaf de wapenstilstand na de Eerste Wereldoorlog, de politieke en economische crises van de jaren dertig, om vervolgens uit te lopen op een nieuwe wereldbrand. Is het te verwonderen dat sommige ideologische keuzes in de loop van deze lange periode een schijnbare discontinuïteit vertonen? *A contrario* zou men kunnen stellen: hoe is het te begrijpen dat sommigen wel een continue ideologische positie aanhouden? Hierbij is het trouwens de notie van discontinuïteit zelf waarbij we opnieuw moeten stilstaan: de breuken houden immers zelf elementen van continuïteit in. Het is een vaststelling die veel verder gaat dan het persoonlijke engagement van Van Overstraeten en die ons noopt bepaalde concepten zoals klasse of gemeenschap te heroverwegen. Het artikel wijst op de noodzaak waakzaam te blijven en de valstrik van de monocausale verklaringen te vermijden.

De studie van de maatschappij in oorlog heeft zich lange tijd gericht op momenten van geweld en confrontatie en veel minder op het functioneren van de instellingen tijdens de bezetting. Nochtans kan de werking van de instellingen ons heel wat leren, zowel over de samenleving ten tijde van de bezetting als over de doelstellingen van de bezetter zelf. Vanuit deze veronderstelling heeft Anneleen Arnout een onderzoek gewijd aan de Belgische musea tijdens de Eerste Wereldoorlog. Dit artikel bevindt zich op een kruispunt van verschillende, vaak onontgonnen onderzoeksgebieden. Tot voor kort kreeg de geschiedenis van de musea nauwelijks aandacht van de historici. *A fortiori* gold dit voor de oorlogsgeschiedenis van deze instellingen. Dit gebrek aan aandacht kan – enkele uitzonderingen niet te nagelaten – zowel worden vastgesteld voor de geschiedenis van de musea als voor de historiografie van de Eerste Wereldoorlog, die nochtans sterk in beweging is. Dit artikel richt zich zowel op de houding van de bezetter, als op de verantwoordelijken van de musea. Onderzoek heeft trouwens uitgewezen hoezeer de culturele dimensie onafscheidelijk verweven is met de militaire bezetting. Dit is immers kenmerkend voor de totale oorlog in de twintigste eeuw. De bezetter wil niet alleen militaire controle over het bezette land, maar draagt een maatschappijvisie uit en wil deze toepassen op de bezette maatschappij. Ook de cultuur speelt daarbij een belangrijke

rol. Voor de bezetter moet het culturele leven kost wat kost worden aangemoedigd en moeten de musea hun deuren heropenen. Daarenboven is het voor de bezetter van belang de superioriteit van het Duitse culturele waarden te benadrukken. Tevens gaat het erom educatie en onderzoek door de musea te bestendigen, zelfs wanneer de bezetter wil ingrijpen en botst op verdoken verzetsstrategieën, die hun doel niet missen.

De studie van de koloniale geschiedenis is in volle ontwikkeling. Meermaals was in onze *Bijdragen* daarvan het resultaat te vinden. Meer dan op de sleutelmomenten en de crisisperiodes, richt het onderzoek zich op de werking van de koloniale onderneming op lange termijn. Achter het Belgische koloniale project stonden vaak krachtige persoonlijkheden. Andrea Schampaert heeft één van hen, Edouard De Jonghe, onder de loep genomen. Het gaat hier om een interessante persoonlijkheid, die met één been in de academische wereld stond – als etnoloog en universiteitsprofessor – en met zijn ander been in de administratie – als hoge functionaris op het ministerie van Koloniën. In de koloniale context heeft Edouard De Jonghe zich ontpopt als een als een roerganger van een nieuwe discipline die de verschillende bevolkingsgroepen in Congo bestudeert ten behoeve van het evangelisatie door de missionarissen. Dit academische opzet brengt De Jonghe in politiek vaarwater, meer bepaald in katholieke middens en in de structuren die de kolonie ondersteunen en promoten. De rode draad bij al zijn inspanningen is dan ook de verdediging van de beschavingsmissie van België. De Jonghe sterft in 1950, tien jaar voor het einde van de koloniale droom, waarvan hij een van de drijvende krachten was.

Lange tijd is de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog geschreven vanuit het perspectief van verzet en collaboratie. Het bredere kader van de administratieve en juridische structuur werd daarbij vaak veronachtzaamd, ook al mogen we pionierswerk op dat terrein, zoals *L'An 40*, niet vergeten. Niettemin is het een gebied gebleven wat nauwelijks de aandacht van de historici kon wegdragen. De *Bijdragen* zijn des te verheugd een artikel van Dimitri Roden te kunnen publiceren over de werking van het Duitse gerechtelijk apparaat. Stilaan krijgen studies uit het buitenland ook hier te lande een tegenhanger, die nog zal worden uitgebreid wanneer de auteur zijn doctoraat over het onderwerp zal hebben afgewerkt.

De geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog krijgt niet alleen zijn neerslag in boeken. Vandaag is dit een evidentie, maar ook vroeger was dat het geval. Vanaf de jaren 1960 was de Nederlandse tv-serie *De Bezetting* van invloed op de collectieve beeldvorming over de Nederlandse samenleving in oorlog. Nauwelijks twintig jaar later zorgde de Vlaamse tv-serie *De Nieuwe Orde* voor een gelijksoortige beïnvloeding. Meer nog dan getuigenissen en beelden, waren het de sterke persoonlijkheden die als presentatoren beide series belichaamden. In Nederland was dat Loe De Jong, auteur van de monumentale reeks boeken waarnaar de tv-serie was genoemd. In Vlaanderen was het Maurice De Wilde, de man van de controversiële en harde reportages. Twee contrasterende stijlen, de ene gericht op overeenstemming, de ander op controversie. De periodes waarin de series

werden gemaakt, waren natuurlijk verschillend. De jaren zestig belichaamden nog volop het patriottische paradigma. Tien jaar later was deze sterk afgezwakt. We kunnen ons trouwens afvragen of dit patriottisme in België *überhaupt* even sterk was geweest dan in Nederland. Niettemin hebben beide series, elk op hun manier, hun respectievelijke publiek sterk beïnvloed.

In zijn kroniek brengt Bruno De Wever hulde aan Lode Wils. De Leuvense historicus is auteur van een groot aantal publicaties over de geschiedenis van de Vlaamse Beweging. Zijn prille onderzoek begon reeds in de jaren vijftig. Vanaf zijn eerste publicaties gewijd aan kannunik Jan David tot zijn recente onderzoek naar de actuele Vlaamse identiteit, getuigt Wils van een niet aflatende interesse voor de Vlaamse Beweging en haar interactie met de katholieke wereld. Zijn volumineuze biografie – bijna 1200 pagina's in vijf delen – van Frans Van Cauwelaert is dan ook meer dan een traditionele biografie. Zoals Bruno De Wever onderstreept, gaat het om een waarachtige geschiedenis van de Vlaamse Beweging aan de hand van het levensverhaal van de Antwerpse politicus.

De rubriek *Beeld* stelt een foto voor die reeds heel wat discussie heeft uitgelokt. Op de foto zien we mannen, vrouwen en kinderen in een vrachtwagen zitten. Zoals een echte detective is Lieven Saerens erin geslaagd plaats en fotograaf op het spoor te komen. Rekening houdende met de context waarin de foto is gevonden, is het zeer waarschijnlijk – zonder van absolute zekerheid te kunnen spreken – dat het om opgepakte Joden gaat. Deze foto zal eveneens te zien zijn in een fotoboek over Antwerpen dat Lieven Saerens samen met Dirk Martin in het najaar publiceert. Aangezien er maar een zeer klein aantal foto's bestaat van de Jodenvervolging in België, biedt deze foto stof tot nadenken. De foto confronteert de historicus andermaal met de moeilijkheden bij het gebruik van fotomateriaal.

Ik sluit dit redactioneel af met enkele woorden aan onze Franstalige lezers. Dit nummer is uitsluitend samengesteld uit Nederlandstalige bijdragen. Het gaat hierbij geenszins om een bewust opzet van de redactie, maar is alleen het gevolg van toeval en de weerspiegeling van de realiteit binnen het onderzoek. Als resultaat van de demografische evolutie en van het aantal studenten die aan de universiteiten afstuderen, vergroot het onevenwicht tussen Franstalige en Nederlandstalige historici voortdurend, in het voordeel van de laatste groep. Tegenover één voorstel voor artikel van Franstalige kant, ontvangt de redactie er gemiddeld vijf in het Nederlands. Deze verhouding komt dan ook tot uiting in de selectie en publicatie. Deze vaststelling is eveneens een appel aan Franstalige historici om artikelen voor te stellen. Ook al is het onevenwicht onvermijdelijk, zonder twijfel zullen we opnieuw Franstalige artikelen kunnen publiceren in de volgende nummers.

Chantal Kesteloot